ISSN: 2538-3124 Home Page: Jwdp.ut.ac.ir

The University of Tehran Press

Woman in Development and Plitics

Identifying the Issues Surrounding the Realization of the Third Model of Womanhood in Iran: A Scoping Review of Challenges, Strategies, and Actors

Mohammad Hossein Alipour[1] | Alireza Rahnama[2] | Fatemeh Khalilzadeh[3] | Arefeh Parviz[4] | Fatemeh Babaei[5] | Elaheh Jafari[6]✉

1. Assistant Professor of Jurisprudence and Principles of Islamic Law, Research Institute for Population and Family Governance, Imam Hossein University, Tehran, Iran. E-mail: mh.alipoor@ihu.ac.ir
2. Researcher in Problem Identification and Analysis, Research Institute for Population and Family Governance, Imam Hossein University, Tehran, Iran. E-mail: alirezarahnama2015@gmail.com
3. Master Student in General Physiotherapy, School of Rehabilitation Sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. E-mail: f.khalilzadeh79@gmail.com
4. BA in Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: arefehparviz25@gmail.com
5. BA in Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: fatemehbabaei8081@gmail.com
6. BA in Journalism, Faculty of Applied Media Sciences Fars Media, Tehran, Iran. E-mail: elahe.jafari.bayat.1999@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received

Received in revised form

Accepted

Published online

Keywords:

Islamic Governance, Muslim Women's Model, Scoping Review, Third Model of Women, Women's Policymaking,

ABSTRACT

The Third Model of Womanhood, which is situated within the discourse of "Neither Eastern nor Western," integrates family obligations with social engagement and the preservation of religious identity. The translation of this concept into an operational framework remains ambiguous, despite the extensive conceptual discussion that has taken place since 2012. This study maps the Iranian literature on obstacles, strategies, and actors associated with realization of the model. The year 2025 was searched through Persian and English databases and gray literature using a scoping review based on Arksey and O'Malley's framework and subsequent methodological refinements, without a lower date limit. Inductive thematic analysis was employed to screen and analyze seventy-nine eligible sources. Findings identified five groups of barriers: discursive, governance-related, cultural, structural, and family-related. Frequently discussed obstacles included competing representations of women, weak institutional coordination, legal and employment barriers, and conflict between family and social roles. The strategies were categorized into six domains: governance and legal reform, sectoral programs, cultural and educational initiatives, operational models, and international engagement. The proposed actions consisted of the identification of role models, family-oriented policies, educational support, and flexible employment. Four distinct categories of actors were identified, including religious and policy institutions, as well as field-level organizations. However, coordination, implementation outcomes, and the roles of men in family life are rarely examined in research. Therefore, the primary discrepancy is between normative proposals and evaluated practice; a coordinated roadmap and empirical assessment are required.

Cite this article: Alipour, M. H., Rahnama, A. R., Khalilzadeh, F., Parviz, A., Babaei, F., & Jafari, E. (2026). Problem Mapping in the Realization of the Third Model of Muslim Womanhood in Iran: A Scoping Review of Challenges, Strategies, and Actors. *Woman in Development and Plitics*, … (…), …-…. DOI: http//doi.org/000000000000000000

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: http//doi.org/00000000000000000000000

Introduction: The Third Model of Womanhood, articulated in Iran after the Islamic Revolution, presents a woman who retains her religious identity and family roles while participating meaningfully in society. It distinguishes this position from representations of women as confined to domestic life or instrumentally reduced to their gender and labor. Inspired by the "Neither Eastern nor Western" discourse and formulated in Ayatollah Khamenei's 2012 message, the model emphasizes chastity, modesty, dignity, and active social presence. Although conceptual discussions have expanded, the transition from a normative ideal to coordinated implementation remains uncertain. Divergent interpretations, institutional obstacles, and limited evaluation warrant systematic evidence mapping. This study examines Iranian academic and policy literature to identify reported barriers, proposed strategies, and relevant actors and clarify gaps in implementation. The study distinguishes between the presence of a proposal in the literature and documented evidence of implementation; accordingly, its conclusions concern the literature's emphases and omissions, not a direct assessment of Iranian women's lived experiences.

Methodology: This study adopted a scoping review design suitable for mapping heterogeneous evidence and identifying knowledge gaps. Its stages were based on Arksey and O'Malley's methodological framework, including an optional consultation stage, and Levac and colleagues' refinements. The questions were formulated with reference to population, concept, and context (PCC), and reporting followed PRISMA-ScR. Searches covered Persian databases, including SID, Noormags, Magiran, Civilica, and IranDoc, and English-language databases such as Scopus and Web of Science. Grey literature was also systematically searched to capture institutional documents, attributed speeches, specialist commentary, and policy proposals relevant to the review questions. No beginning date was imposed; materials available through the Iranian year 1404 were considered. Eligible documents addressed the Third Model or related concepts in the Iranian and Islamic context and identified challenges, strategies, or actors. Generic discussions of women's issues without a substantive connection to the model were excluded. Records were screened by title, abstract, duplication, and full text. Seventy-nine sources satisfied the eligibility criteria. Data were extracted using a framework aligned with the research questions, while inductive thematic analysis followed Braun and Clarke's six phases. Scientific-literature frequencies were not combined with grey-literature counts because document types differed; grey materials contextualized thematic interpretation. Search terms combined expressions for the Third Model, Muslim or exemplary women, and civilization-building womanhood with governance, policy, intervention, roles, and responsibility. Inclusion and exclusion decisions were applied across retrieved records, and the final corpus included both conceptual and policy-focused materials. Academic-source characteristics were summarized descriptively by year, place of publication, and research method.

Findings: Three analytical domains were identified: barriers to realization, proposed strategies, and responsible actors. Barriers appeared across five analytically distinct but interconnected levels: epistemological and discursive, institutional and governance-related, cultural and social, structural and operational, and family-related. The most frequently discussed discursive barriers were the continued influence of traditional Eastern and Western models and the absence of a widely accepted, actionable account of the Third Model. Institutional obstacles included weak coordination, limited implementation of supportive legislation, insufficient supervision, and the lack of an explicit roadmap. Cultural and structural problems involved patriarchal attitudes, restrictive gender stereotypes, occupational discrimination, inadequate empowerment opportunities, and restricted representation of women in decision-making. Family-related obstacles included conflicts between maternal and social responsibilities, constraints placed on women's participation by their spouses, and divergent interpretations of family rights and obligations. The literature proposed six categories of responses. Foundational proposals drew on Quranic and religious arguments, Shia jurisprudence, and women's dignity. Governance proposals prioritized legal reform, accountable institutions, and specific, measurable policy objectives. Sectoral strategies addressed education and research, flexible

employment, home-based work, entrepreneurship, social and legal protection, and support for family and childbearing. Cultural and educational strategies included identifying contemporary role models, revising media representations, building women's networks, and producing educational content. Operational proposals ranged from a three-dimensional model of individual, family, and social participation to training, documentation, and local pilot projects. International proposals emphasized cultural diplomacy and the visibility of Iranian Muslim women's achievements. Actors were grouped into discourse-building and legitimization, legislation and implementation, education and cultural work, and field-level action. Publications emphasized theorists and official organizations more than operational coordination and grassroots practices. Men's comparatively limited presence as actors in these accounts was also notable, particularly given the importance of shared domestic responsibilities for reducing role conflict. The reviewed literature contained few systematic evaluations of the effectiveness of proposed strategies. Publication activity was concentrated in the Iranian years 1403 and 1404. Descriptive-analytical approaches predominated, while interpretive and field-based methods formed a smaller share. Tehran dominated the place-of-publication distribution, which should not be confused with the geographic distribution of women's experiences or proposed measures.

Conclusion: The findings indicate that Iranian literature has produced an extensive repertoire of interpretations and proposals concerning the Third Model of Womanhood, but has offered relatively little evidence on their coordinated implementation and outcomes. The central issue identified by this scoping review is therefore not simply a lack of suggested interventions; it is the gap between conceptual formulation, policy design, institutional responsibility, and assessable practice. Four interrelated gaps emerge: conceptual clarification, governance coordination, operationalization, and empirical evaluation. A national roadmap with defined institutional duties and indicators could connect existing proposals with implementation, although its effectiveness must be assessed rather than presumed. At the family level, support for women's public participation requires attention to the roles and responsibilities of men as well as women. The concentration of publications in Tehran should not be interpreted as evidence about the phenomenon's geographic distribution; it underscores the need for research attentive to local, ethnic, and cultural conditions. Future investigations should examine implemented programs, document successful and unsuccessful experiences, and evaluate conditions under which strategies contribute to women's simultaneous participation in family and society. These conclusions reflect mapped literature rather than direct measurement of the model's realization in Iran. Recommendations should specify accountable organizations, intended beneficiaries, implementation procedures, and evaluation criteria rather than treating conceptual endorsement as evidence of policy success.

سامانه نشریه:Jwdp.ut.ac.ir
شاپا الکترونیکی:2538-3124

انتشارات دانشگاه تهران

زن در توسعه و سیاست

مسئله‌شناسی تحقق الگوی سوم زن در ایران، مرور حیطه‌ای چالش‌ها، راهکارها و کنشگران

محمدحسین علیپور[۱] | علیرضا رهنما[۲] | فاطمه خلیل‌زاده[۳] | عارفه پرویز[۴] | فاطمه بابائی[۵] | الهه جعفری[۶]✉

۱. استادیار فقه و مبانی حقوق اسلامی، پژوهشکدهٔ حکمرانی جمعیت و خانواده، دانشگاه امام حسین، تهران، ایران. رایانامه: mh.alipoor@ihu.ac.ir
۲. پژوهشگر شناسایی و تحلیل مسئله، پژوهشکدهٔ حکمرانی جمعیت و خانواده، دانشگاه امام حسین، تهران، ایران. رایانامه: Alirezarahnama2015@gmail.com
۳. دانشجوی کارشناسی ارشد فیزیوتراپی جنرال، دانشکدهٔ علوم توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ایران. رایانامه: f.khalilzadeh79@gmail.com
۴. کارشناس جامعه‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، تهران، ایران. رایانامه: ArefehParviz25@gmail.com
۵. کارشناس جامعه‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، تهران، ایران. رایانامه: fatemehbabaei8081@gmail.com
۶. کارشناس خبرنگاری، دانشکدهٔ علمی–کاربردی رسانهٔ فارس، تهران، ایران. رایانامه: elahe.jafari.bayat.1999@gmail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقالهٔ علمی پژوهشی

تاریخ دریافت:
تاریخ بازنگری:
تاریخ پذیرش:
تاریخ انتشار:

کلیدواژه‌ها:
الگوی زن مسلمان، الگوی سوم زن، حکمرانی اسلامی، سیاست‌گذاری زنان، مرور حیطه‌ای.

چکیده

الگوی سوم زن در گفتمان «نه شرقی، نه غربی» بر حضور هم‌زمان در خانواده و جامعه با حفظ هویت دینی تأکید دارد. بااین‌حال، انتقال آن از بحث نظری به سازوکار اجرایی همچنان محل پرسش است. این مطالعه با هدف نقشه‌برداری از موانع، راهکارها و کنشگران تحقق الگوی سوم در ایران انجام شد. در مرور حیطه‌ای حاضر، برمبنای چارچوب آرکسی و اومالی و تکمیل‌های روش‌شناختی آن، پایگاه‌های علمی فارسی و انگلیسی و منابع خاکستری بدون محدودیت آغاز زمانی تا سال ۱۴۰۴ جستجو شدند. پس از غربالگری، ۷۹ منبع واجد معیارهای ورود با تحلیل مضمون استقرایی بررسی شدند. یافته‌ها پنج سطح مانع را آشکار کردند: معرفتی و گفتمانی، نهادی و حکمرانی، فرهنگی و اجتماعی، ساختاری و اجرایی و خانوادگی. رقابت روایت‌های هویتی، ضعف هماهنگی نهادی، خلأهای قانونی، محدودیت اشتغال و تعارض نقش‌ها از موانع برجسته بودند. راهکارهای گزارش‌شده در شش سطح، از مبانی دینی و اصلاح حقوقی تا برنامه‌های آموزشی، اشتغال منعطف، حمایت از خانواده، الگوسازی و حضور بین‌المللی، سازمان یافتند. کنشگران در چهار سطح گفتمان‌سازی، تقنین و اجرا، آموزش و فرهنگ‌سازی و فعالیت میدانی معرفی شدند. با وجود تنوع پیشنهادها، شواهد محدودی دربارهٔ هماهنگی نهادی، اجرای سیاست‌ها و اثربخشی آن‌ها وجود دارد. نقش مردان در مسئولیت‌های خانوادگی نیز کمتر بررسی شده است. یافته‌ها بر ضرورت نقشهٔ راه اجرایی، تقسیم مسئولیت نهادی و ارزیابی تجربی راهکارها دلالت دارند.

استناد: علیپور، محمدحسین؛ رهنما، علیرضا؛ خلیل‌زاده، فاطمه؛ پرویز، عارفه؛ بابائی، فاطمه و جعفری، الهه (۱۴۰۵). مسئله‌شناسی تحقق الگوی سوم زن در ایران، مرور حیطه‌ای چالش‌ها، راهکارها و کنشگران. *زن در توسعه و سیاست*، ... (...)، ...–... .
DOI: http//doi.org/0000000000000000000000000

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

© نویسندگان.
DOI: http//doi.org/0000000000000000000000000

۱. مقدمه

جایگاه زن در خانواده و جامعه از مسائل مهم هویتی و اجتماعی است. دو تصویر تاریخی محدودکننده، یکی زن خانه‌نشین و دیگری زن ابزاری در مناسبات اقتصادی و جنسی، در مطالعات الگوی سوم نقد شده‌اند (Hajialikhani, 2024: 2-5; Sharifi & Shahinfard, 2024: 2).

انقلاب اسلامی در ایران با تأسی از الگوی نقش‌آفرینی حضرت زهرا (س)، زمینه‌ساز نگاهی شد که زن را دارای هویتی اصیل، مستقل و صاحب اراده و کنش اجتماعی و سیاسی می‌داند (Netaj Solhdar, 2024: 2; Qorbani, 2025: 297). نخستین بار، شهید آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای در پیام خود به کنگرهٔ هفت هزار شهید زن در سال ۱۳۹۱، الگوی سوم زن را ترسیم کردند.[۱] این الگو با نگاه فمینیستی و غربی و نیز چارچوب‌های سنتی محدودکنندهٔ زن به خانه مرزبندی دارد و زن مسلمان را در عین پایبندی به خانواده، کنشگر اجتماعی و سیاسی می‌داند (Hajialikhani, 2024: 22-23). در این الگو، در برابر محدودیت‌های الگوی شرقی و افراط الگوی غربی، بر موازنهٔ اخلاق و حقوق تأکید می‌شود و زن با حفظ هویت دینی و ایفای نقش همسری و مادری، در عرصه‌های علمی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی حضور دارد (Motahhari, 2006, as cited in Zolfaghari Kian & Samani, 2020: 144; Sharifi, 2024: 4). چهار وجه اساسی این الگو، عفیف‌بودن، محجبه‌بودن، شریف‌بودن و در متن و مرکز بودن است (Ranjbar, 2024: 9).

با وجود گسترش پژوهش‌ها، انسجام فلسفی و انسان‌شناختی، الگو همچنان محل بحث است (Alipour, 2024: 2) و تکثر روایت‌ها، انتقال آن از تبیین نظری به عمل را دشوار کرده است (Eghbali, 2023: 2). در چنین شرایطی، وجود مطالعات گسترده به‌تنهایی نشان‌دهندهٔ روشن‌بودن مفهوم یا قابلیت اجرای آن نیست، بلکه باید مشخص شود هر مطالعه کدام مشکل را شناسایی و چه سازوکاری را پیشنهاد کرده است. در منابع موانع فرهنگی، حقوقی و اجتماعی (Kamali Baghestani & Mohammadi, 2024: 2)، نبود نقشهٔ راه، مواجههٔ سیاسی با مسئلهٔ زن و ضعف الگوهای اجرایی از چالش‌های گزارش‌شده‌اند (Eghbali, 2023: 2-3). در چنین وضعی، مرور نظام‌مند مطالعات پیشین می‌توانند شکاف میان تعریف الگو، سیاست‌گذاری و اجرا را روشن کنند. مسئلهٔ اصلی پژوهش، تفکیک تنوع پیشنهادها از میزان وضوح و قابلیت پیگیری آن‌ها در منابع است. این تفکیک از نتیجه‌گیری شتاب‌زده دربارهٔ تحقق یا عدم تحقق الگو در واقعیت اجتماعی جلوگیری می‌کند.

ضرورت این پژوهش از تأکید شهید آیت‌الله خامنه‌ای بر اندیشه‌ورزی، نظریه‌پردازی و گفتمان‌سازی در حوزهٔ زن و خانواده و نزدیک‌سازی الگوهای مترقی به اجرا ناشی می‌شود (Ranjbar, 2024: 17). از این منظر، پیش از طراحی اقدامات جدید، لازم است تلاش‌های انجام‌شده دربارهٔ الگوی سوم زن، از مقالات علمی تا گزارش‌های سیاستی، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها، اسناد فرادستی و برنامه‌های اجرایی، به‌صورت نظام‌مند بررسی شوند تا میزان گذار از نظریه به سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری و کنش اجتماعی روشن شود. این بررسی می‌تواند حوزه‌های کمتر مورد توجه، کنشگران غایب و راهکارهای عملیاتی مغفول را آشکار سازد. از آنجا که بخش مهمی از مطالعات الگوی سوم خارج از مقالات علمی-پژوهشی و در قالب منابع سیاستی و رسانه‌ای منتشر شده است، مرور حیطه‌ای با پوشش مطالعات خاکستری و جستجوی نظام‌مند، برای ترسیم نقشهٔ مطالعات و شناسایی شکاف‌های پژوهشی و اجرایی مناسب است.

---

۱. «شیرزنان انقلاب و دفاع مقدس نشان دادند که الگوی سوم، «زن نه شرقی، نه غربی» است. زن مسلمان ایرانی، تاریخ جدیدی را پیش چشم زنان جهان گشود و ثابت کرد که می‌توان زن بود، عفیف بود، محجبه و شریف بود و درعین‌حال، در متن و مرکز بود. می‌توان سنگر خانواده را پاکیزه نگاه داشت و در عرصهٔ سیاسی و اجتماعی نیز سنگرسازی‌های جدید کرد و فتوحات بزرگ به ارمغان آورد» (Ayatollah Seyyed Ali Khamenei, message to the Congress of Seven Thousand Martyred Women in 2012, as cited in Rabbani Isfahani & Shabani, 2024).

هدف پژوهش، نقشه‌برداری از راهکارهای تحقق الگوی سوم زن و شناسایی موانع، کنشگران و خلأهای مرتبط است. پرسش اصلی پژوهش آن است که در مطالعات علمی و سیاستی ایران، چه راهکارهایی برای تحقق الگوی سوم زن گزارش شده است. پرسش‌های فرعی نیز شامل موارد زیر است: ۱. خلأهای سیاستی، اجرایی و پژوهشی کدام‌اند؟ ۲. چه ظرفیت‌های بنیادینی برای تحقق الگو مطرح شده‌اند؟ ۳. چه نهادها و کنشگرانی در سیاست‌گذاری و اجرای الگو معرفی شده‌اند؟

۲. پیشینهٔ پژوهش

پس از صورت‌بندی مفهومی الگوی سوم در گفتمان انقلاب اسلامی ایران، مطالعات علمی و سیاستی عمدتاً بر چالش‌ها، راهکارها و کنشگران تحقق آن متمرکز شده است.

۲-۱. پیشینهٔ نظری و چارچوب مفهومی

در مطالعات بررسی‌شده، صورت‌بندی صریح الگوی سوم زن به پیام آیت‌الله خامنه‌ای به کنگرهٔ هفت هزار زن شهید در سال ۱۳۹۱ ارجاع داده شده است؛ صورت‌بندی‌ای که در برابر دو تصویر زن شرقی و زن غربی، از «زن نه شرقی، نه غربی» سخن می‌گوید و زن مسلمان را در عین حفظ هویت دینی و نقش خانوادگی، برخوردار از امکان حضور و اثرگذاری اجتماعی و سیاسی می‌داند. ربانی اصفهانی و شعبانی (۱۴۰۳: ۷) این پیام را نقطهٔ طرح نظریهٔ الگوی سوم زن مسلمان معرفی کردند و سوزنچی و همکاران (۱۳۹۹: ۸) نیز آن را صورت‌بندی متفاوتی از هویت زن مسلمان ایرانی در برابر دو الگوی یادشده دانستند.

سوزنچی و همکاران (۱۳۹۹: ۷) نقش‌آفرینی سه‌گانهٔ زن را عنصر محوری الگوی معیار و شامل تعالی فردی، محوریت خانوادگی و مشارکت اجتماعی معرفی کردند. شریفی (۱۴۰۳: ۱۴) نیز الگو را در سه ساحت فردی، خانوادگی و اجتماعی بررسی کرد و بر مسئولیت‌پذیری، اخلاق و معنویت در ساحت فردی، نقش مادری و همسری و آرامش خانواده در ساحت خانوادگی و کرامت و مشارکت آگاهانه در ساحت اجتماعی تأکید ورزید. شریفی و شاهین‌فرد (۱۴۰۳: ۱) وجه متمایز الگوی سوم را جمع میان حضور مسئولانهٔ اجتماعی و ایفای نقش‌های خانوادگی دانستند.

این مطالعات در نحوهٔ تنظیم نسبت میان نقش‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی و انتقال آن‌ها به عرصهٔ عمل، تأکیدهای متفاوتی دارند. ارجمندی‌فرد (۱۴۰۳: ۱) الگوی سوم را جایگاهی متعادل برای زن مسلمان دانست که کرامت، حقوق فردی و مسئولیت اجتماعی را در کنار هویت اسلامی قرار می‌دهد. امامی و همکاران (۱۴۰۰: ۷۴۶) نیز امکان جمع حضور اجتماعی و نقش خانوادگی را پذیرفتند، هرچند در صورت تزاحم، برای مادری و خانواده اولویت قائل شده‌اند. از این‌رو، تفاوت این مطالعات بیش از آنکه به اصل حضور زن در خانواده و جامعه مربوط باشد، به نحوهٔ تنظیم این نقش‌ها و شرایط تحقق هم‌زمان آن‌ها بازمی‌گردد.

در کنار الگوی سوم زن، اصطلاحات نزدیکی نیز در مطالعات به‌کار رفته‌اند. زن مسلمان ایرانی و زن نه شرقی، نه غربی در برخی مطالعات، با الگوی سوم پیوند مستقیم یافته‌اند. محمدی عراقی (۱۴۰۳: ۲) نیز با استناد به برنامهٔ هفتم توسعه، از تعبیر الگوی ایرانی–اسلامی زن (الگوی سوم) یاد کرد. زن تراز انقلاب اسلامی نیز در برخی مطالعات در پیوند با الگوی سوم مطرح شده است و الگوی سوم به‌عنوان چارچوبی برای صورت‌بندی زن تراز مورد توجه قرار گرفته است (Jalaei Nobari, 2024). بااین‌حال، شواهد برای مترادف‌انگاری کامل این دو تعبیر کافی نیست. دربارهٔ تعابیری مانند زن تمدن‌ساز و زن مسلمان انقلابی نیز در منابع مورد بررسی در این بخش، نسبت مفهومی صریح و یکسانی با الگوی سوم مشاهده نشد. از این‌رو، صرف کاربرد این تعابیر به معنای برابری مفهومی آن‌ها با الگوی سوم درنظر گرفته نمی‌شود.

بخشی از مطالعات میان تعریف نظری و تحقق عملی الگو نیز تمایز گذاشته‌اند. شریفی و شاهین‌فرد (۱۴۰۳: ۲-۳) نبود الگوی منسجم و عملیاتی را از کاستی‌های این حوزه دانستند و محمدی عراقی (۱۴۰۳: ۱) چیستی و حدود الگو را از چگونگی تحقق آن در جامعه تفکیک کرد. براین‌اساس، در پژوهش حاضر الگوی سوم زن به صورت‌بندی اسلامی-ایرانی از هویت و نقش زن مسلمان ایرانی اطلاق می‌شود که بر جمع میان تعالی فردی، مسئولیت خانوادگی و مشارکت آگاهانهٔ اجتماعی، همراه با حفظ کرامت انسانی، هویت دینی و زیست عفیفانه تأکید دارد. این تعریف برای تعیین حدود مفهومی مطالعه و تفسیر یافته‌ها به‌کار می‌رود؛ تحلیل داده‌ها نیز مطابق روش پژوهش به‌صورت استقرایی انجام شده است.

۲-۲. پیشینهٔ تجربی

از نظر روش، سوزنچی و همکاران (۱۳۹۹) مضامین الگوی معیار را استخراج کردند. امامی و همکاران (۱۴۰۰) نسبت اشتغال و خانواده را با تحلیل گفتمان سنجیدند و ربانی اصفهانی و شعبانی (۱۴۰۳) شاخص‌های زن مسلمان موفق را با داده‌های کیفی بررسی کردند. شریفی و شاهین‌فرد (۱۴۰۳) مبانی فقهی و محمدی عراقی (۱۴۰۳) قوانین و اسناد بالادستی را مطالعه کردند. تفاوت این رویکردها نشان می‌دهد مطالعات، هم شامل بحث‌های مفهومی و هنجاری است و هم شواهد محدودی از مسائل حقوقی و تجربه‌های اجتماعی؛ بنابراین، یکسان‌انگاری نوع شواهد یا تجمیع بی‌قید نتایج آن‌ها موجه نیست. این مطالعات عمدتاً به حوزه‌هایی مجزا پرداخته‌اند؛ مرور حاضر چالش‌ها، راهکارها و کنشگران گزارش‌شده را در یک نقشهٔ مشترک سازمان می‌دهد.

۳. روش

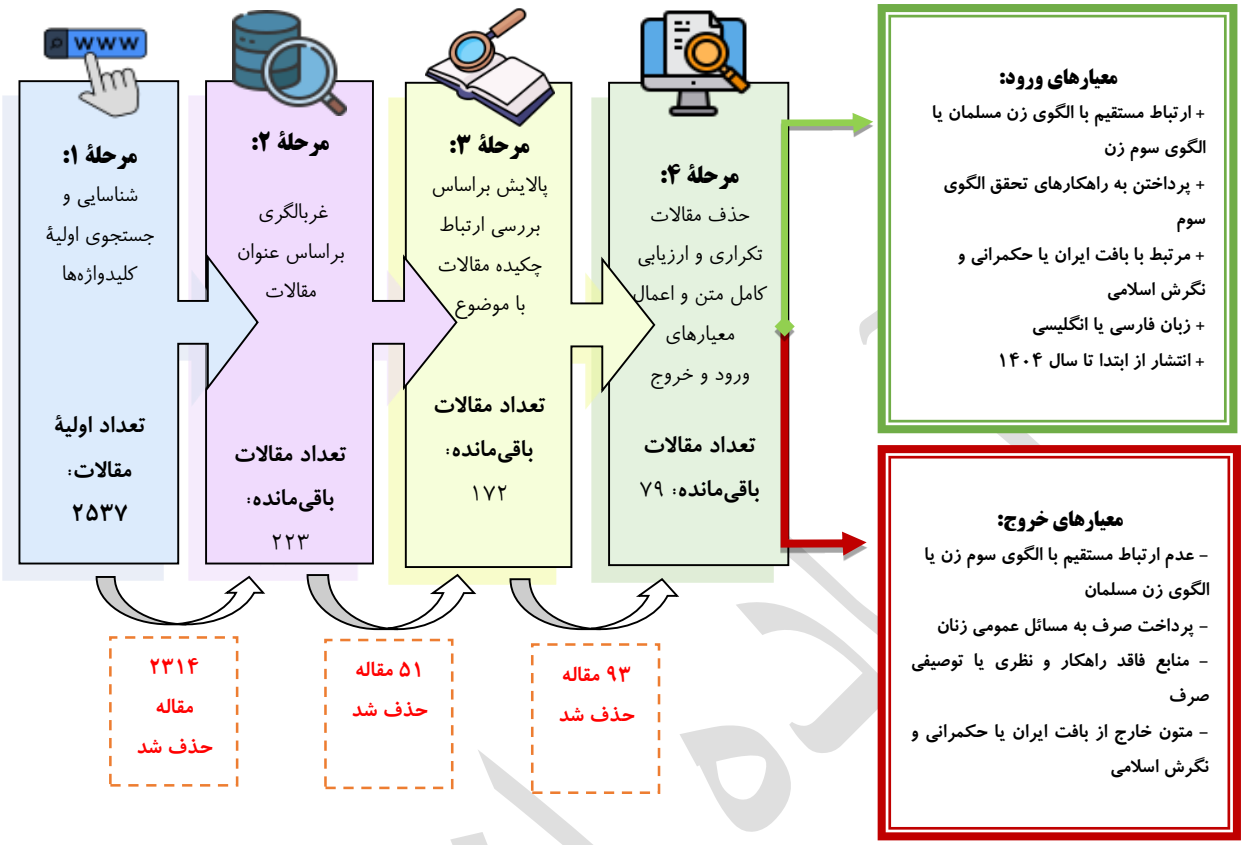
مرور حیطه‌ای برای نقشه‌برداری از شواهد متنوع دربارهٔ الگوی سوم زن انتخاب شد. چارچوب مطالعه بر الگوی شش‌مرحله‌ای آرکسی و اومالی و توصیه‌های تکمیلی لوواک و همکاران (Levac, Colquhoun, & O'Brien, 2010) استوار بود. گزارش‌دهی براساس PRISMA-ScR[1] انجام گرفت و پرسش‌ها با چارچوب PCC[2]، شامل جمعیت، مفهوم و بافت سازمان‌دهی شدند. معیارهای ورود شامل ارتباط مستقیم با الگوی سوم زن یا الگوی زن مسلمان، ارائهٔ راهکار مشخص، ارتباط با بافت ایران یا حکمرانی و نگرش اسلامی و انتشار به زبان فارسی یا انگلیسی بود. از این میان منابع مربوط به مسائل عمومی زنان، فاقد راهکار مشخص، صرفاً نظری یا توصیفی و خارج از قلمرو ایران و نگرش اسلامی حذف شدند. محدودیت زمانی اعمال نشد و منابع تا سال ۱۴۰۴ بررسی شدند.

راهبرد جستجو از ترکیب دو بلوک با «و» و واژگان هر بلوک با «یا» تشکیل شد: «الگوی سوم زن، زن تراز اسلام، زن مسلمان انقلاب، زن تمدن‌ساز» و «حکمرانی، سیاست، راهبرد، راهکار، برنامهٔ اجرایی، کنش، نقش، مسئولیت». معادل‌های انگلیسی نیز جستجو شدند. جستجو در منابع فارسی شامل علم‌نت، SID، نورمگز، نورداک، سیویلیکا، پرتال جامع علوم انسانی ایران، مگ‌ایران، ایرانداک، پژوهشگاه‌ها، دانشگاه‌ها و کتابخانه‌های تخصصی و در منابع انگلیسی شامل Scopus، Web of Science، Google Scholar، JSTOR، ProQuest و Elsevier انجام گرفت. به‌دلیل ناهمخوانی گفتمانی، هیچ منبع انگلیسی‌ای وارد مطالعه نشد. مطالعات در چهار مرحلهٔ غربال عنوان، بررسی چکیده، حذف موارد تکراری و ارزیابی متن کامل براساس معیارهای ورود و خروج انتخاب شدند و درنهایت ۷۹ منبع برای استخراج و تحلیل داده باقی ماند (شکل ۱).

---

۱ برابر انگلیسی این عبارت مخفف PRISMA Extension for Scoping Reviews (PRISMA-ScR) شامل فهرست وارسی بیست‌ودوبندی برای شفاف‌سازی گزارش‌دهی مرورهای حیطه‌ای است.

۲ PCC مخفف سه واژهٔ Population (جمعیت)، Concept (مفهوم) و Context (بافت) است. برای ساختاردهی پرسش‌های مرور حیطه‌ای استفاده می‌شود.

شکل ۱. مراحل بررسی مقالات از جستجوی اولیه تا دستیابی به مقالات نهایی

گزارش کمی جستجو و غربالگری در پایگاه‌های پربازده، از جستجوی اولیه تا گزینش نهایی، براساس معیارهای ورود و خروج، در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. آمار تعداد مقالات در مراحل مختلف جستجو در پایگاه‌های علمی-پژوهشی

نام پایگاه داده	تعداد مقالات در جستجوی اولیه	تعداد مقالات پس از پالایش براساس عنوان	تعداد مقالات پس از پالایش براساس چکیده	تعداد مقالات نهایی پس از حذف مقالات تکراری و پالایش براساس متن
نورمگز	۹۳۱	۲۴	۱۹	۷
پرتال جامع علوم انسانی	۶۱۹	۲۲	۲۰	۶
جهاد دانشگاهی (Sid)	۹۳	۶	۴	۳
علم نت	۱۲۹	۵۵	۳۷	۲۷
ایرانداک	۲۸۹	۱۹	۱۵	۲
نورداک	۱۱۵	۱۶	۷	۰
مگ ایران	۳۰	۳۰	۲۹	۱۲
سیویلیکا	۳۷	۳۵	۲۸	۱۶
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران	۵	۵	۵	۳

جامعهٔ اندیشکده‌ها	۲۴۴	۸	۵	۳
دفتر مطالعات و تحقیقات زنان الزهرا	۴۵	۳	۳	۰

با توجه به اینکه بخشی از مباحث ناظر به تحقق الگوی سوم زن، به‌ویژه راهکارهای اجرایی، دیدگاه‌های کنشگران و فعالان حوزهٔ زنان و همچنین جهت‌گیری‌های نهادی، خارج از قالب مقالات علمی و در گزارش‌های نهادی، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌های تخصصی و برخی بسترهای رسانه‌ای منتشر شده است، منابع خاکستری نیز به‌صورت مکمل بررسی شدند. در این میان، خبرگزاری‌ها و رسانه‌ها به‌خودی‌خود منبع سیاستی تلقی نشدند، بلکه در مواردی مسیر دسترسی به سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها، مواضع نهادی و دیدگاه‌های مرتبط با پژوهش بودند. در انتخاب این منابع، ارتباط مستقیم محتوا با یکی از محورهای پژوهش، مشخص‌بودن فرد یا نهاد صاحب دیدگاه و امکان استخراج گزاره‌ای روشن دربارهٔ چالش‌ها، راهکارها، سازوکارهای اجرایی یا کنشگران مورد توجه قرار گرفت. اخبار صرف و بازنشرهای فاقد محتوای مستقل از بررسی کنار گذاشته شدند. این منابع با هدف تکمیل تصویر حاصل از مطالعات علمی و شناسایی برخی ابعاد اجرایی و نهادی موضوع به‌کار رفتند و مبنای محاسبهٔ فراوانی مضامین قرار نگرفتند (جدول ۲).

جدول ۲. خلاصهٔ راهبرد جستجو و غربالگری منابع خاکستری

منبع	نوع منبع	محور جستجو	روش گردآوری	معیار ورود	آمار جستجو *		
خبرگزاری تسنیم	رسانه؛ ناقل مواضع نهادی	الگوی سوم زن، سیاست، حکمرانی، زن مسلمان	جستجوی دامنه‌ای و بررسی متن	گویندهٔ مشخص؛ گزارهٔ مرتبط دربارهٔ سیاست یا کنشگر؛ حذف اخبار صرف	۳۹	۷	۵
خبرگزاری فارس	رسانه؛ ناقل مواضع کنشگران	زن تراز اسلام، راهبرد، نقش اجتماعی	جستجوی واژگانی و متن کامل	انتساب‌پذیری و ارتباط مستقیم؛ حذف اخبار مناسبتی	۵	۴	۴
خبرگزاری دانشجو	رسانهٔ دانشگاهی	الگوی سوم زن، کنش، سیاست‌گذاری	جستجوی واژگانی و تحلیل متن	ارتباط با الگو یا سؤالات پژوهش؛ حذف مطالب عمومی	۳۱۴	۵۱	۶
جهان‌بانو	پایگاه تخصصی زنان	حکمرانی اسلامی، الگوی زن مسلمان	جستجوی داخلی و غربال محتوایی	گزارهٔ مستقل دربارهٔ حکمرانی، تربیت یا کنشگری	۱۲۴	۳۸	۱۳
پژوهشکدهٔ زن و خانواده و مرکز پژوهش‌های مجلس	منابع نهادی و پژوهشی	زن و خانواده، سیاست‌گذاری عمومی	جستجوی اسنادی و مرور منابع نهادی	منشأ مشخص؛ محتوای سیاستی یا اجرایی؛ تفکیک گزارش از خبر	۸۹	۶۵	۲۳

* نکته: ترتیب اعداد در ستون آمار جستجو به‌ترتیب شامل یافته‌های بازیابی‌شده، موارد غربال‌شده و گزارش‌های واردشده در تحلیل نهایی است.

پس از گردآوری منابع علمی-پژوهشی و خاکستری، فرم استخراج داده براساس پرسش‌های پژوهش تهیه شد که مشخصات کتاب‌شناختی و محتوای مرتبط با پرسش‌ها را دربر می‌گرفت. استخراج داده‌ها عمدتاً بر نتیجه‌گیری، جمع‌بندی و توصیه‌های منابع، به‌دلیل ارتباط بیشتر با شناسایی راهکارهای عملیاتی و سیاستی، متمرکز شد. پس از استخراج داده‌ها، گزاره‌های مرتبط جدول‌بندی و دسته‌بندی شدند. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون[1] و براساس الگوی شش‌مرحله‌ای براون و کلارک انجام

[1]. Thematic Analysis

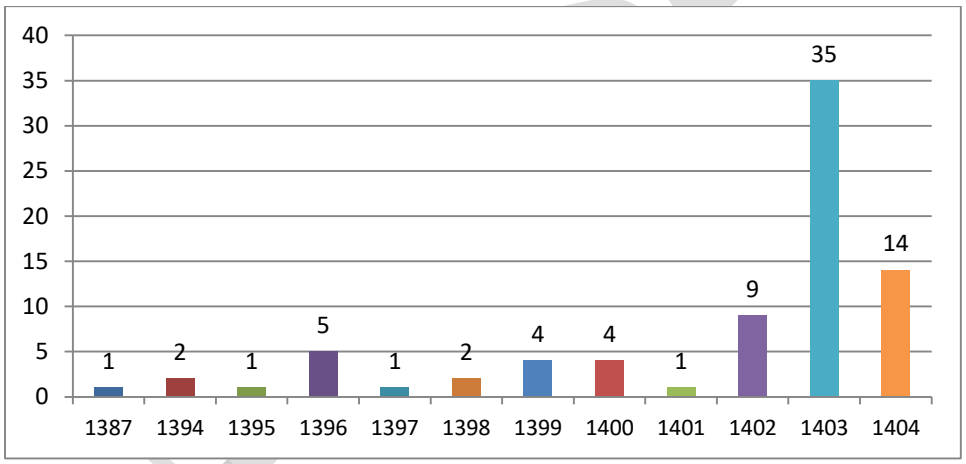
شد (Braun & Clarke, 2006: 87-93). تحلیل استقرایی بود و کدها و مضامین، مستقیم از داده‌ها استخراج شدند. فرایند تحلیل شامل آشنایی با داده‌ها، تولید کدهای اولیه، جستجو و بازبینی مضامین، تعریف و نام‌گذاری آن‌ها و نگارش گزارش بود.

یافته‌ها در سطح توصیفی (سال، محل انتشار و روش) و تحلیلی (موانع، راهکارها و کنشگران) گزارش شدند. بسامد مضامین با جدول‌های فراوانی و یافته‌های کیفی با روایت توصیفی ارائه شد. در محاسبهٔ فراوانی مضامین، منابع خاکستری به دلیل تفاوت در قالب، ساختار و عدم امکان مقایسهٔ مستقیم با مطالعات علمی وارد شمارش نشدند و از آن‌ها صرفاً برای تکمیل و تفسیر مضامین، شناسایی برخی راهکارهای اجرایی و روشن‌ترشدن نقش کنشگران استفاده شد.

۴. یافته‌ها

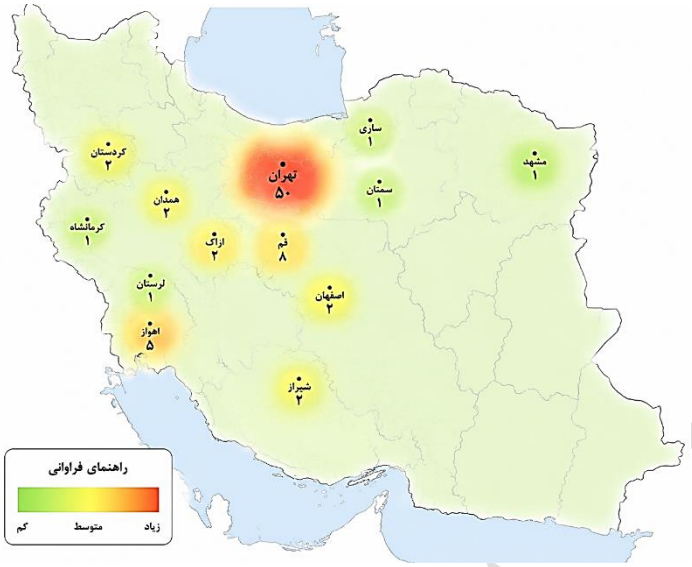
۷۹ منبع مربوط به سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۴ وارد مرور شدند. هرچند اصطلاح «الگوی سوم» در سال ۱۳۹۱ تبیین شد، بسترهای فکری آن پیش‌تر نیز در اندیشهٔ امام خمینی (ره)، سایر علمای اسلامی و مطالعات مبتنی بر سیرهٔ بانوان صدر اسلام وجود داشت. از این‌رو، منابع پیش از ۱۳۹۱ نیز در صورت ارتباط با محورهای پژوهش وارد بررسی شدند.

شکل ۲ نشان می‌دهد بیشترین تولیدات در سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴، به‌ترتیب با ۳۵ و ۱۴ منبع منتشر شده‌اند که ۲۵ مقاله به دومین همایش ملی الگوی سوم مسلمان انقلاب اسلامی تعلق داشت.

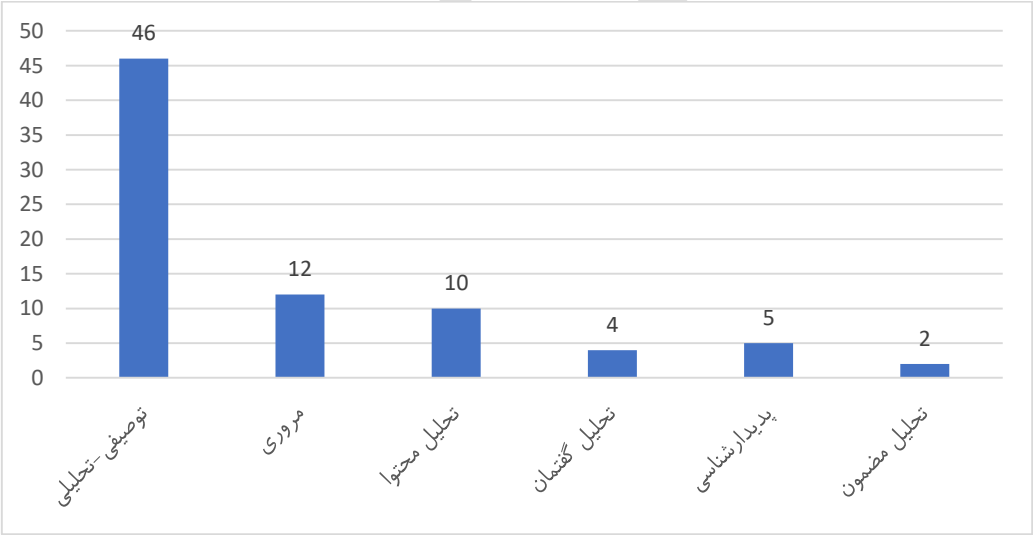
شکل ۲. توزیع فراوانی مقالات براساس سال انتشار

درخصوص محل انتشار، تهران با ۵۰ مقاله بیشترین سهم را داشت و پس از آن قم (۸) و اهواز (۵) قرار گرفتند. بااین‌حال، محل انتشار لزوماً محل انجام‌دادن پژوهش را نشان نمی‌دهد و صرفاً ویژگی توصیفی منابع است.

شکل ۳. پراکندگی جغرافیایی مقالات

مطالعات توصیفی-تحلیلی با ۴۶ مورد (۲/۵۸ درصد) بیشترین سهم را داشتند. پس از آن مطالعات مروری با ۱۲ مورد (۲/۱۵ درصد) و تحلیل محتوای کیفی با ۱۰ مورد (۷/۱۲ درصد) قرار گرفتند. پدیدارشناسی با ۵ مورد (۳/۶ درصد)، تحلیل گفتمان با ۴ مورد (۱/۵ درصد) و تحلیل مضمون با ۲ مورد (۵/۲ درصد) سهم کمتری داشتند.

شکل ٤. توزیع روش‌شناسی مقالات

تحلیل در سه محور موانع، راهکارها و کنشگران ارائه شد.

۴-۱. چالش‌ها و موانع

چالش‌های تحقق الگوی سوم زن مسلمان در پنج سطح معرفتی و گفتمانی، نهادی و حکمرانی، فرهنگی و اجتماعی، ساختاری و اجرایی و خانوادگی دسته‌بندی شدند (جدول ۳).

جدول ۳. طبقه‌بندی نظام‌مند چالش‌ها و موانع پیش روی الگوی سوم

ردیف	سطوح (تعداد چالش‌ها)	چالش‌ها و موانع (تعداد تکرار در مقالات)
۱	**چالش‌های معرفتی و گفتمانی (۵ مورد)**	غلبهٔ الگوی سنتی شرقی (خانه‌نشینی، نادیده‌انگاری زن) (۱۴ منبع)
		غلبهٔ الگوی غربی فمینیستی (ابزارانگاری جنسی، مردوارگی) (۱۲ منبع)
		تهاجم فرهنگی و جنگ شناختی غرب (۱۰ منبع)
		نبود الگوی بومی و روایت جذاب از الگوی سوم (۴ منبع)
		تشتت گفتارها و روایت‌های متعارض دربارهٔ زن (۲ منبع)
۲	**چالش‌های نهادی و حکمرانی (ضعف حکمرانی و خلأهای قانونی) (٦ مورد)**	ضعف حکمرانی و نبود نقشهٔ راه روشن برای زنان (۸ منبع)
		خلأهای قانونی و عدم اجرای صحیح قوانین (۶ منبع)
		مواضع اختلافی در حقوق خانواده (ارث، شهادت، طلاق و حقوق اجتماعی) (۵ منبع)
		نبود نظارت بر اجرای قوانین حمایتی (۴ منبع)
		مواجههٔ سیاسی و صنفی با مسئلهٔ زن به‌مثابهٔ دستاویز رقابت سیاسی (۳ منبع)
		ناکارآمدی سیستم پرورشی در پرداختن به هویت جنسیتی زنان (۲ منبع)
۳	**چالش‌های فرهنگی و اجتماعی (٤ مورد)**	نگرش‌های سنتی و مردسالارانه (۱۲ منبع)
		تقویت کلیشه‌های جنسیتی در رسانه (۸ منبع)
		فشارهای اجتماعی و فرهنگی بر زنان فعال (۴ منبع)
		ساختارهای مردانه در سیاست و مدیریت (۲ منبع)
٤	**چالش‌های ساختاری و اجرایی (٤ مورد)**	تبعیض شغلی و محدودیت اشتغال (۶ منبع)
		حضور محدود زنان در مناصب تصمیم‌گیری و قدرت (۵ منبع)
		کمبود فرصت‌های اختصاصی آموزشی و توانمندسازی (۴ منبع)
		موانع اقتصادی و دسترسی محدود به منابع مالی (۴ منبع)
۵	**چالش‌های مرتبط با خانواده (۵ مورد)**	تعارض بین نقش‌های خانوادگی و حضور اجتماعی (۸ منبع)
		ممانعت همسر از حضور اجتماعی (۶ منبع)
		تفسیر سخت‌گیرانه از قوامیت و لزوم اذن شوهر (۵ منبع)
		مشکلات قضایی خانواده (طلاق، حضانت، مهریه) (۳ منبع)
		نارضایتی زنان خانه‌دار از زندگی مشترک به دلیل تحقیر نقش زنان در خانواده به‌وسیلهٔ رسانه (۲ منبع)

چالش‌های معرفتی و گفتمانی، به‌ویژه غلبهٔ الگوهای سنتی شرقی و غربی فمینیستی و تهاجم فرهنگی و جنگ شناختی، برجستگی بیشتری داشتند. همچنین ضعف حکمرانی و خلأهای قانونی، نگرش‌های مردسالارانه، محدودیت‌های شغلی و تعارض نقش‌های خانوادگی و اجتماعی پرتکرار بودند. این یافته‌ها نشان می‌دهد موانع تحقق الگوی سوم در سطوح مختلف به یکدیگر پیوند دارند و صرفاً حقوقی و اجرایی نیستند، بلکه بخشی از مسئله به گفتمان‌ها و روایت‌های هویت‌ساز و نحوهٔ تنظیم نقش‌های خانوادگی و اجتماعی بازمی‌گردد.

۴-۲. راهکارهای تحقق

راهکارهای استخراج‌شده در شش سطح ظرفیت‌های بنیادین و مشروعیت‌بخش، حکمرانی و سیاست‌گذاری، سیاست‌ها و برنامه‌های بخشی، ظرفیت‌های فرهنگی، رسانه‌ای و تربیتی، الگوهای اجرایی و عملیاتی و فرصت‌های بین‌المللی و قدرت نرم دسته‌بندی شدند (جدول ۴).

جدول ٤. طبقه‌بندی نظام‌مند راهکارهای تحقق الگوی سوم

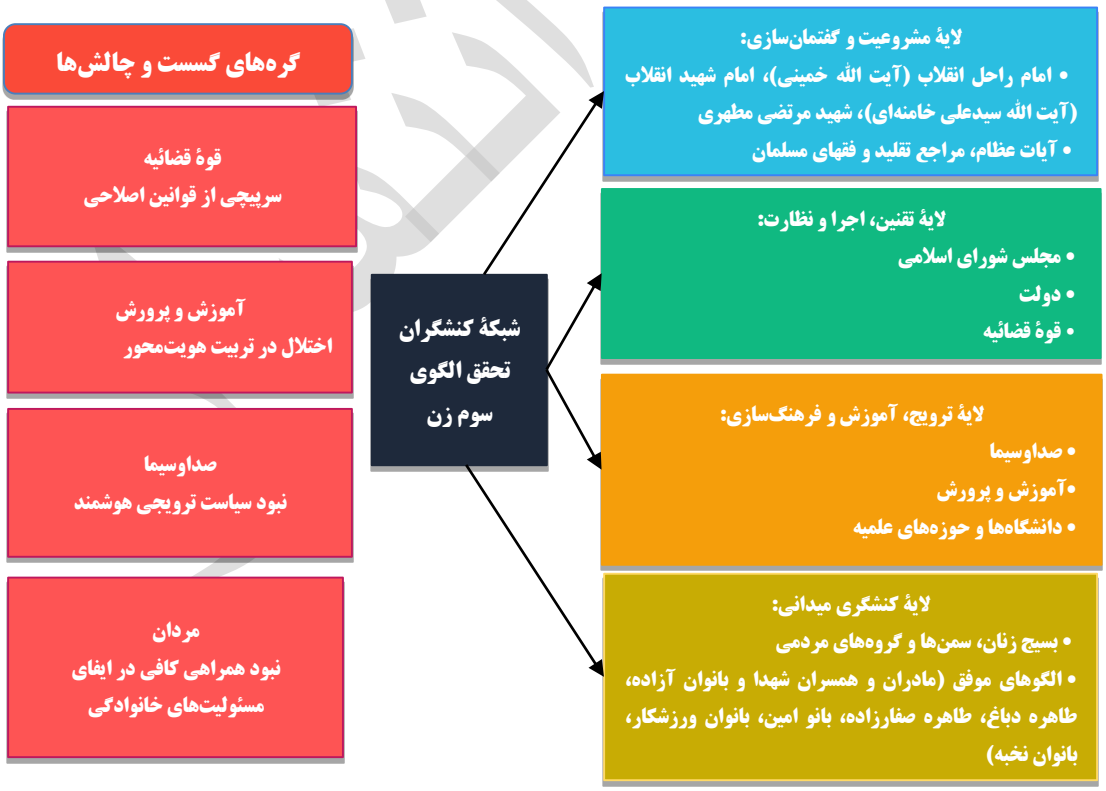
ردیف	سطوح (تعداد راهکارها)	راهکارها (تعداد تکرار در مقالات)
۱	ظرفیت‌های بنیادین و مشروعیت‌بخش (٤ مورد)	مبانی قرآنی و روایی حضور اجتماعی زن (۱۴ منبع)
		فقه پویای شیعه و اجتهاد زمان‌مند (۶ منبع)
		نقش محوری مادر در خانواده و تمدن‌سازی (۴ منبع)
		انسان‌شناسی اسلامی و کرامت ذاتی زن (۳ منبع)
۲	ظرفیت‌های کلان حکمرانی و سیاست‌گذاری (۵ مورد)	بازتعریف و اصلاح قوانین خانواده، اشتغال و حقوق اجتماعی مبتنی بر الگوی سوم و احکام حکومتی (۱۲ منبع)
		طراحی سیاست‌های کلی خانواده و برنامهٔ هفتم توسعه به‌عنوان سند بالادستی (۶ منبع)
		بازنگری در ساختارهای حکمرانی مبتنی بر تفکر زنانه، به‌جای ساختارهای صرفاً مردانه (۴ منبع)
		تبدیل معاونت زنان به نهاد مؤثر در تصمیم‌گیری (۱ منبع)
		طراحی شاخص‌های سنجش پیشرفت مبتنی بر الگوی سوم، نه شاخص‌های غربی (۱ منبع)
۳	سیاست‌ها و برنامه‌های بخشی (۸ مورد)	آموزش‌وپژوهش: افزایش دسترسی زنان به تحصیلات عالی، بازنگری محتوای آموزشی با نگاه جنسیتی، طراحی رشته‌های تحصیلی متناسب با توانمندی زنان (۱۲ منبع)
		اشتغال و اقتصاد: طراحی اشتغال منعطف (دورکاری، پاره‌وقت، مشاغل خانگی)، بیمهٔ زنان خانه‌دار، حمایت از کارآفرینی زنان (۱۱ منبع)
		خانواده و جمعیت: تسهیلات فرزندآوری، مرخصی زایمان، درمان ناباروری، قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، تسهیل ازدواج آسان (۹ منبع)
		ورزش: تأسیس نهاد ورزشی بانوان، حمایت از حضور زنان ورزشکار با حجاب در رویدادهای بین‌المللی (۴ منبع)
		سیاست و مدیریت: استفاده از زنان در مناصب تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی، بازنگری در حضور زنان در عرصه‌های تصمیم‌ساز جامعه (۵ منبع)
		سلامت: ایجاد بیمارستان‌های مخصوص بانوان (۱ منبع)
		قضایی و حقوقی: تکمیل قوانین طلاق، حضانت و مهریه براساس مصالح خانواده، ایجاد دادگاه‌های تخصصی خانواده (۴ منبع)
		حمایت از زنان سرپرست خانوار: صندوق ضمانت زنان سرپرست خانوار، توسعهٔ مشاغل خانگی (۱ منبع)
٤	ظرفیت‌های فرهنگی، رسانه‌ای و تربیتی (۵ مورد)	الگوسازی از حضرت زهرا (س)، حضرت زینب (س)، حضرت خدیجه (س) و زنان موفق معاصر (۱۰ منبع)
		بازنمایی مثبت و غیرکلیشه‌ای زن در رسانه‌ها (تلویزیون، سینما، فضای مجازی) (۷ منبع)
		شبکه‌سازی زنان انقلابی و تشکیل تشکل‌های مردمی (بسیج زنان، سازمان‌های مردم‌نهاد) (۶ منبع)
		طراحی برنامه‌های آموزشی برای مادران و پدران، کارگاه‌های فرزندپروری و سبک زندگی اسلامی (۴ منبع)
		تولید محتوای دیجیتال، انیمیشن، پادکست، بازی‌های رایانه‌ای برای نسل جوان (۴ منبع)
٥	الگوهای اجرایی عملیاتی و مصادیق عینی (۸ مورد)	مدل نقش‌آفرینی سه‌گانهٔ زن (تعالی فردی، محوریت خانوادگی، مشارکت اجتماعی) با رویکرد طیف‌نگری (۷ منبع)
		تعیین حداقل وظایف واجب بانوی ایرانی (علم‌آموزی، خودسازی، حجاب، تربیت فرزند، فعالیت سیاسی–فرهنگی حداقلی) (۴ منبع)
		مصادیق عینی الگوی سوم (کنشگران): دکتر حقیرالسادات، سیمین دانشور، شیرزنان دفاع مقدس، مادران شهدا (۵ منبع)
		ایجاد بانک ملی الگوهای زن در سیاست، کارگروه ملی الگوی سوم زن، طرح توانمندسازی سیاسی زنان (۳ منبع)
		طرح توانمندسازی سیاسی زنان در مناطق محروم (۱۳۹۸) با افزایش ۲۵٪ حضور زنان در انتخابات شوراهای روستا (۱ منبع)
		برگزاری دوره‌های آموزشی مهارت‌های سیاسی، مدیریت بحران، تحلیل سیاست برای زنان (۲ منبع)
		الگوی اجرایی حضرت خدیجه (س) (استقلال اقتصادی، کارآفرینی، حمایت از اهداف دینی) (۱ منبع)
		اجرای پایلوت طرح توانمندسازی سیاسی زنان در مناطق محروم و مستندسازی تجربه‌های موفق (۱ منبع)
٦	فرصت‌های بین‌المللی و قدرت نرم (٤ مورد)	معرفی الگوی زن مسلمان ایرانی به‌عنوان الگویی برای جنبش‌های زنان در کشورهای منطقه (۶ منبع)
		بهره‌گیری از قدرت نرم ورزشی (حضور زنان محجبه بر سکوی قهرمانی) و دیپلماسی فرهنگی بین‌المللی (۴ منبع)
		بازنمایی فراملی زن تراز و دیپلماسی فرهنگی بین‌المللی (۳ منبع)
		مستندسازی و انعکاس دستاوردهای عینی (افزایش سواد، کاهش مرگ مادر، رشد اشتغال، مدال‌آوری) در مطالعات علمی جهان (۴ منبع)

یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد راهکارها از مبانی نظری تا سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی امتداد دارند و مبانی قرآنی و روایی، اصلاح قوانین، آموزش و پژوهش، اشتغال منعطف، الگوسازی فرهنگی و حمایت از خانواده و جمعیت بیشترین توجه را داشته‌اند. بااین‌حال، کمبود ارزیابی نظام‌مند و مستندسازی محدود تجربه‌های اجرایی نشان می‌دهد مسئلهٔ اصلی، صرفاً تنوع راهکارها نیست، بلکه چگونگی پیوند آن‌ها با سازوکارهای اجرایی و ارزیابی اثربخشی آن‌ها است.

۴-۳. کنشگران

کنشگران در چهار سطح گفتمان‌سازی و مشروعیت‌بخشی، تقنین و اجرا، آموزش و فرهنگ‌سازی و کنشگری میدانی دسته‌بندی شدند؛ تمرکز منابع بیشتر بر بازیگران نظری و گفتمان‌ساز بود (شکل ۵).

منابع عمدتاً به معرفی کنشگران در چهار سطح گفته شده پرداخته‌اند و کمتر عملکرد، روابط متقابل و علل ناکارآمدی احتمالی آنان را تحلیل کرده‌اند. از این‌رو، شناسایی کنشگران در مطالعات پیشین لزوماً به معنای روشن‌بودن تقسیم کار و سازوکار هماهنگی میان آن‌ها نیست. غیبت نسبی مردان نیز از یافته‌های قابل‌توجه این مرور است؛ زیرا نشان می‌دهد در منابع بررسی‌شده، تحقق الگوی سوم عمدتاً در قالب مسئله‌ای مربوط به زنان صورت‌بندی شده است؛ درحالی‌که تحقق هم‌زمان نقش‌های خانوادگی و اجتماعی به نقش و مسئولیت مردان نیز وابسته است.

شکل ۵. نقشهٔ شبکهٔ کنشگران الگوی سوم زن

۵. بحث

یافته‌های پژوهش، شکاف میان صورت‌بندی نظری الگوی سوم زن و سازوکارهای تحقق آن را در سه محور موانع، راهکارها و کنشگران نشان می‌دهد. موانع شناسایی‌شده در پنج سطح گفتمانی، نهادی، فرهنگی، ساختاری و خانوادگی قرار دارند. در سطح گفتمانی، رقابت برداشت‌های متفاوت از هویت و نقش زن و استمرار الگوهای سنتی و غربی، تثبیت روایت بومی الگوی سوم را دشوار کرده است (Hatami Shafagh, 2024: 9). جعفری (۱۴۰۴: ۱۱) نیز بر اهمیت نهادهای آموزشی، فرهنگی و تربیتی در نهادینه‌سازی الگو تأکید می‌کند. در این میان، نبود نقشهٔ راه و ضعف اجرای قوانین، فاصلهٔ میان مبانی نظری و تحقق عملی الگو را تشدید کرده و ضرورت تعریف روشن و عملیاتی آن را نشان می‌دهد.

در حوزهٔ راهکارها، آموزش، اشتغال منعطف، حمایت از خانواده و اصلاح سازوکارهای حقوقی و سیاستی، ناظر بر ایجاد توازن میان نقش‌های خانوادگی و اجتماعی زنان است. این جهت‌گیری با خانواده‌محوری همراه با حضور مسئولانهٔ اجتماعی (Hatami Shafagh, 2024: 9) و ضرورت توجه به نسبت اشتغال با سایر نقش‌های زنان (Emami et al., 2021: 746) همسو است.

همچنین پویایی فقه و ظرفیت احکام حکومتی می‌تواند زمینهٔ اصلاح و روزآمدسازی قوانین زنان و خانواده را فراهم سازد (Mohammadi Araghi, 2024: 13). در سطح عملیاتی، رویکرد طیف‌نگر در تنظیم نقش‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی و بهره‌گیری از فضای مجازی برای توانمندسازی زنان اهمیت دارد. صالحی و شوشتری (۱۴۰۴: ۶۶–۶۷) نیز بر ظرفیت شبکه‌های مجازی در ترویج سبک زندگی اسلامی، حمایت از کسب‌وکارها و تقویت ارتباطات اجتماعی تأکید کرده‌اند. بااین‌حال، محدودیت شواهد مربوط به اجرا و اثربخشی راهکارها، ضرورت ارزیابی میدانی و انتشار گزارش‌های عملکرد دستگاه‌های مسئول را برجسته می‌سازد.

از منظر زمینه‌ای، تمرکز محل انتشار منابع در تهران، مبنای کافی برای تعمیم جغرافیایی یافته‌ها نیست و کمبود مطالعات در بسترهای محلی، قومی و فرهنگی را آشکار می‌کند. این تفاوت‌ها می‌توانند فرصت‌ها و محدودیت‌های متفاوتی برای مشارکت اجتماعی زنان ایجاد کنند (Pourbabadi & Balafkan, 2025: 55)؛ بنابراین، طراحی راهکارها باید با اقتضائات بومی متناسب باشد.

در قلمرو کنشگران، غیبت نسبی مردان از یافته‌های متمایز مرور است. تحقق هم‌زمان نقش‌های خانوادگی و اجتماعی زنان، علاوه بر کاهش تبعیض و افزایش آگاهی از حقوق متقابل، مستلزم توجه به سهم مردان در مسئولیت‌های خانوادگی است. امامی و همکاران (۱۴۰۰: ۷۵۰) اشتغال نیمه‌وقت، دورکاری و حمایت مردان از فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی زنان را از عوامل تسهیل‌کنندهٔ مشارکت معرفی کرده‌اند. بااین‌حال، چنین حمایت‌هایی بدون مشارکت مردان در مسئولیت‌های مشترک خانوادگی، لزوماً تعارض نقش‌ها را برطرف نمی‌کند. از این‌رو، شناسایی موانع مشارکت مردان و بازتنظیم مسئولیت‌های متقابل زنان، مردان و نهادهای اجتماعی ضرورت دارد.

درمجموع، با وجود تنوع راهکارهای پیشنهادی، کلی‌گویی در تعریف اقدامات، تفکیک‌نشدن مسئولیت کنشگران و کمبود ارزیابی‌های میدانی، عملیاتی‌سازی الگو را با چالش مواجه کرده است. مطالعات آینده باید ضمن توجه به تحولات سیاسی و اجتماعی حوزهٔ زنان، اقدامات، نهادهای مسئول و اثربخشی تجربه‌های اجرایی را دقیق‌تر بررسی کند. محدودیت دسترسی به دستورالعمل‌های اجرایی، متن کامل برخی مقالات و آثار همایشی، نبود منابع انگلیسی در مجموعهٔ مطالعات موضوعی و انجام‌نشدن ارزیابی کیفیت منابع نیز از محدودیت‌های پژوهش حاضر است.

۶. نتیجه‌گیری

مرور حیطه‌ای حاضر نشان داد مطالعات الگوی سوم زن مسلمان در ایران، با وجود ارائهٔ راهکارهای متنوع، در تبیین سازوکارهای اجرایی و ارزیابی اثربخشی آن‌ها با خلأ مواجه است. موانع شناسایی‌شده در پنج سطح گفتمانی و معرفتی، نهادی و حکمرانی، فرهنگی و اجتماعی، ساختاری و اجرایی و خانوادگی قرار دارند که غلبهٔ الگوهای رقیب، ضعف حکمرانی، کاستی‌های قانونی و

اجرایی و تعارض نقش‌ها برجستگی بیشتری دارند. در مقابل، ظرفیت‌های بنیادین، سیاست‌های کلان و بخشی، راهبردهای فرهنگی و رسانه‌ای و الگوهای عملیاتی، همراه با توجه به نقش مردان، از محورهای اصلی راهکارهای پیشنهادی است.

براین‌اساس، مسئلهٔ محوری در مطالعات بررسی‌شده، بیش از نبود راهکار، فاصلهٔ میان تولید مبانی نظری و تبدیل آن‌ها به سازوکارهای اجرایی قابل‌ارزیابی است. این فاصله در چهار خلأ اصلی نمود می‌یابد: نبود روایت منسجم و عملیاتی، نبود نقشهٔ راه و تقسیم کار نهادی، ضعف پیوند توصیه‌ها با اجرای میدانی و کمبود مطالعات ارزیابی‌کنندهٔ اثربخشی سیاست‌ها و اقدامات. کاهش این فاصله مستلزم سازمان‌دهی و اولویت‌بندی راهکارها، تعیین مسئولیت کنشگران و ارزیابی و مستندسازی تجربه‌های اجرایی است.

۷. پیشنهادها

تدوین نقشهٔ راه ملی تحقق الگوی سوم با تعیین دقیق مسئولیت نهادهای سیاست‌گذار و اجرایی و پیش‌بینی سازوکارهای هماهنگی، نظارت و ارزیابی پیشنهاد می‌شود. راهکارهای شناسایی‌شده در حوزه‌های اشتغال منعطف، آموزش، خانواده و جمعیت، فرهنگ و رسانه و توانمندسازی اجتماعی نیز باید ابتدا در مقیاس محدود اجرا و پیش از تعمیم، اثربخشی آن‌ها ارزیابی شود.

مطالعات آینده باید بر ارزیابی سیاست‌های اجراشده، مستندسازی تجربه‌های موفق و ناموفق، تفاوت‌های محلی و فرهنگی و عملکرد نهادهای مسئول متمرکز شوند. بررسی نقش مردان و بازتوزیع مسئولیت‌های خانوادگی و اجتماعی میان زنان و مردان نیز از اولویت‌های پژوهشی و سیاستی خواهد بود.

۸. تعارض منافع

پژوهش حاضر در چارچوب فعالیت‌های سازمانی نویسندگان انجام شده و ارتباط سازمانی آنان به‌عنوان پژوهشگر با شرکت دانش‌بنیان متد، به‌منظور شفافیت اعلام می‌شود.

References

Abdolahi, F. (2025). The third model of woman and the education of the Mahdavi and civilization-building generation. *The Second National Conference on Humanities with a New Approach and the First International Conference of New Educational Researchers*. (In Persian)

Abdollah Saleho, H. (2024). *The role of women in the development of Islamic society in the interpretative thought of Imam Khamenei* [Master's thesis, Al-Mustafa International University, Imam Khomeini Higher Education Complex, School of Quran and Hadith]. (In Persian)

Abdolshah, A., Taghavi, S. M., & Bozorgkho, N. (2024). The government's responsibility in the matter of hijab according to the third model of Muslim woman with an emphasis on verses and traditions. *Alavi Interpretation Studies*, *2*(8), 75–92. (In Persian)

Afroogh, M., & Baghestani, S. (2023). Presenting a model of the position of women in the governance of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Interdisciplinary Women's Research*, *5*(3), 17–31. https://doi.org/10.22034/jwir.2023.725813 (In Persian)

Ahmadi Binesh, K., & Karami, S. (2024). A comparative analysis of women's rights in the family based on the third model of Muslim woman and contemporary thinkers. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Alilo, S., Abbarin, S., & Jalili, F. (2025). The role model of a Muslim woman in the mirror of Tahereh Saffarzadeh's poetry. *Journal of New Researches in Islamic Humanities Studies*, *4*(7), 113–125. https://doi.org/10.22034/api.2025.2043352.1064 (In Persian)

Alipour, H. (2024). The Muslim woman in the mirror of excellence: A re-reading of the ontological, anthropological and axiological aspects of the third model in Islamic thought. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Arjmandi Fard, M. (2024). The third model of Muslim woman: Explaining the position, jurisprudential foundations and contemporary challenges. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Arksey, H., & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: Towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, *8*(1), 19–32. https://doi.org/10.1080/1364557032000119616

Asiabani, M. R. (2024). The third model of woman based on the practical and behavioral conduct of Hazrat Zahra (PBUH) in the intellectual system of the two Imams of the Revolution. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Ataei, M. (2024). Achievements of the Islamic Revolution in the field of women's ethics and education and strategies for giving identity to the high status of women based on Islamic jurisprudence and law (with an emphasis on the third model of woman). *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Attar Zadeh, M. (2008). Hazrat Fatemeh Zahra (PBUH) as a model for the socio-political presence of Muslim women. *Strategic Studies of Women*, *10*(39), 99–126. (In Persian)

Attar Zadeh, M. (2017). Foundations of identity-orientation of women in the teachings of the prophetic school. *Seraj-e-Monir Quarterly*, *8*(26), 7–36. https://doi.org/10.22054/ajsm.2017.8816 (In Persian)

Attarzadeh, R. (2024). The third model of Muslim woman in the second step of the Islamic Revolution: A new role in social, cultural and political arenas. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Bahrami, N., & Arjmandi, A. (2024). The third model of Muslim woman in family and society. *The First International Conference on Transformative Ideas in Cultural and Educational Studies in Education*. (In Persian)

Bozorgkho, N., Hafezinasab, Z., & Ghanbari, M. (2020). Individual and social components in modeling the Islamic standard woman from the perspective of the Supreme Leader. *Journal of Family Educational and Psychological Studies*, *1*(2), 121–142. (In Persian)

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Campbell, F., Tricco, A. C., Munn, Z., Pollock, D., Saran, A., Sutton, A., ... & Khalil, H. (2023). Mapping reviews, scoping reviews, and evidence and gap maps (EGMs): The same but different—the "Big Picture" review family. *Systematic Reviews*, *12*(1), 45. https://doi.org/10.1186/s13643-023-02178-5

Dibaz, A., & Vafaei Sadr, F. (2015). A review of the intellectual-theological foundations of women's social models. *Strategic Studies of Women*, *17*(68), 167–214. (In Persian)

Eghbali, A. (2023). Important issues in the field of women. *Women and Society Think Tank (ZOJ)*. (In Persian)

Emami, Z., Bakhshayesh Ardestani, A., Tohidfam, M., & Darvishpour, H. (2021). The pattern of women's employment in the discourse of the Islamic Revolution: A study and depiction of discourse nuclei from the perspective of Ayatollah Khamenei. *Social-Cultural Strategy Journal*, *10*(4), 721–760. (In Persian)

Ghaderi, R. (2018). The impact of political culture on women's participation with an emphasis on the role of the Islamic Revolution of Iran. *Journal of History, Politics and Media*, *1*(2), 117–141. (In Persian)

Haji-Hassan, M., & Naderi, M. (2025). The identity components governing the ideal model of woman in the intellectual system of Ayatollah Khamenei. *Social-Cultural Strategy Journal*, *14*(3), 841–874. https://doi.org/10.22034/scs.2025.471607.1591 (In Persian)

Hajialikhani, E. (2024). *The characteristics of the third model of women in the social field in terms of verses and traditions* [Master's thesis, Arak University]. (In Persian)

Halimi, K. (2021). Fatemeh Zahra (PBUH) the supreme model of a Muslim woman. *The Second International Conference on the Governance of Ethics and Spirituality, Preparedness for the Rising of the Sun of the Supreme Guardianship by Taking Example from the Life of Hazrat Zahra*. (In Persian)

Hamidi, M. R. (2024). Arbaeen pilgrim women of Imam Hussain as the third model of Muslim woman. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Hasani, Z., Kafayat, F., & Yousefi, B. (2024). Roles and requirements for the development of competitive sports in promoting the third model of woman. *Journal of New Approaches in Sports Management*, *12*(46), 35–47. https://doi.org/10.22034/ntsmj.2024.2031495.1051 (In Persian)

Hassan-Daei, S., & Mohammadi, A. (2024). The third model of Muslim woman and its manifestation in the poetry of Tahereh Saffarzadeh. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Hassani, S. E. (2017). The Islamic model of women's employment in social communication management. *Journal of Management in Islam*, *12*(33–34), 115–134. (In Persian)

Hatami Shafagh, P. (2024). The third model of woman, the identity of the Muslim woman. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Hosseini, H., & Azizi, M. (2016). Examining the laws and policies supporting the family in the post-Islamic Revolution era of Iran. *Journal of Woman and Family Studies, 4*(1), 7–34. https://doi.org/10.22051/jwfs.2016.2338 (In Persian)

Iran Shahi, A. (2019). What does the discourse of the Islamic Revolution say about women's identity? The emergence of the Iranian Muslim woman. *Pasdar-e-Salam Journal, 453–454*, 42–43. (In Persian)

Jafari, A., & Aghaei Khoozani, M. (2024). Investigating the effect of the third model of woman on the maternal and spousal roles of employed women in Isfahan's welfare organization: Challenges and opportunities in creating a balance between family and social roles. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Jafari, Z. (2025). *The Muslim girl: A combination of dignity, chastity and active socio-civilizational presence in line with the standard woman of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Jalaei Nobari, H. (2024). Examining the position of women in the family in Islamic civilization with an emphasis on the statement of the second step of the Islamic Revolution. *Journal of New Achievements in Humanities Studies, 7*(72), 17–37. (In Persian)

Javad, S. S. (2024). The recreation of the third model of Muslim woman in line with the civilization-building lifestyle of the second step of the Islamic Revolution. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Kamali Baghestani, M., & Mohammadi, S. (2024). Conceptualizing the third model of woman based on the teachings of the Islamic Revolution of Iran. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Khademi, A., & Taghizadeh, F. (2019). A conceptual model of the issue of women in the discourse of the Islamic Revolution (Case study: The intellectual system of Ayatollah Khamenei). *Journal of Women in Development and Politics, 17*(2), 257–277. https://doi.org/10.22059/jwdp.2019.276923.1007598 (In Persian)

Khajehpour, M. (2024). The third model of woman and spouse selection and marriage. *The 1st International Conference on Psychology, Educational Sciences, Management and Social Sciences*. (In Persian)

Khalil, H., Peters, M. D. J., Godfrey, C. M., McInerney, P., Soares, C. B., & Parker, D. (2016). An evidence-based approach to scoping reviews. *Worldviews on Evidence-Based Nursing, 13*(2), 118–123. https://doi.org/10.1111/wvn.12144

Khatibi, A. (2024). Explaining the social identity of women based on their lifestyle (with an emphasis on the third model of Muslim woman). *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Levac, D., Colquhoun, H., & O'Brien, K. K. (2010). Scoping studies: Advancing the methodology. *Implementation Science, 5*(1), 69. https://doi.org/10.1186/1748-5908-5-69

Maleki Farab, N., Bostan Najafi, H., Hosseinian, S., Shoja Nouri, F., & Libi, M. M. (2017). Designing a model of supportive functions of families in Islam based on the grounded theory approach. *New Educational Thoughts*, *13*(4), 63–95. (In Persian)

Marvati, E., Naghizadeh, Z., & Shahvali, R. (2023). *Women, home-based and family businesses*. Association of Women's Think Tanks of Academic Jihad, Al-Zahra University. (In Persian)

Masoudinia, Z. (2017). *Examining the role of women in achieving the goals of the resistance economy*. Tehran: Farhang-e-Aval Cultural and Research Institute. (In Persian)

Mohammadi Araghi, M. (2024). The third model of Muslim woman in the realm of laws. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Mohammadi, F., Mohammadi Aghcheh Kahal, R., & Khajeh-Sarvi, G. (2025). The position of women in the political Islam discourse of the Islamic Republic of Iran from the perspective of Islamic awakening. *Scientific Quarterly of Islamic Awakening Studies*, *14*(1), 118–139. (In Persian)

Mohammadi-Nasab, M., & Nikokhesal, M. (2021). The role of women in the creation of Islamic civilization with an emphasis on the Holy Quran and the statements of the Supreme Leader. *Biannual Journal of Educational and Social Studies of the Quran and Etrat*, *4*(8), 168–193. (In Persian)

Mohammadian, E. (2024). Woman in the theory of the third model of Muslim woman. *The International Conference on the Position of Women in the Islamic World, Shahriar*. (In Persian)

Montashlu, J. (2025). Introducing some women endowers of Kurdistan Province during the Qajar period as examples of the third model of woman in lifestyle. *New Researches in Education*, *6*(1), 17–36. (In Persian)

Moradi, F. (2024). A study of women's social participation in the third model of Muslim woman. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Mousavi, A. S. (2024). Reducing women's identity conflicts in the socio-political arena. *Development and Policy Think Tank*. (In Persian)

Mousavinia, S. S. (2024). Re-reading the identity of Muslim women in the light of the third model: Challenges and opportunities. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Munn, Z., Peters, M. D. J., Stern, C., Tufanaru, C., McArthur, A., & Aromataris, E. (2018). Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC Medical Research Methodology*, *18*(1), 143. https://doi.org/10.1186/s12874-018-0611-x

Nazarpour, F. (2023). Explaining the Iranian-Islamic lifestyle based on the third model of Muslim women. *The First National Conference on the Position of Women in Iranian-Islamic Culture and Lifestyle*. (In Persian)

Netaj Solhdar, M. H. (2024). The achievements of the Islamic Revolution in the emergence of the third model of Muslim woman: Examining how the Islamic Revolution influenced the emergence

of the third model of Muslim woman. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Parsaei, J. (2024). Anthropological foundations of the third model of Muslim woman based on the viewpoint of Ayatollah Javadi Amoli. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Perzhak, P., & Maleki Qashlaqi, N. (2025). The educational role of the third model of woman in transmitting the values of resistance to the new generation. *The Second International Conference on Educational Sciences, Psychology, Sports Sciences and Physical Education*. (In Persian)

Peters, M. D. J., Marnie, C., Tricco, A. C., Pollock, D., Munn, Z., Alexander, L., ... & Khalil, H. (2020). Updated methodological guidance for the conduct of scoping reviews. *JBI Evidence Synthesis*, *18*(10), 2119–2126. https://doi.org/10.11124/JBIES-20-00167

Pollock, D., Peters, M. D. J., Khalil, H., McInerney, P., Alexander, L., Tricco, A. C., ... & Munn, Z. (2024). Recommendations for the extraction, analysis, and presentation of results in scoping reviews. *JBI Evidence Synthesis*, *22*(1), 1–5. https://doi.org/10.11124/JBIES-22-00123

Pouran, R., Saebnia, S., & Faghihi, M. (2025). Examining the theoretical dimensions of women's role in economic activities with an emphasis on the third model of woman; Introducing the model of "The Mujahed Lady". *Journal of the Studies of the Iranian-Islamic Progress Model*, *13*(2), 175–199. (In Persian)

Pourbabadi, S., & Balafkan, F. B. (2025). Challenges and solutions of the third model of Muslim woman in the political, legal, cultural and ethnic context of Khuzestan province. *Biannual Journal of Women's Jurisprudence (An Inquiry into the Third Model of Woman)*, *2*(2), 51–76. https://doi.org/10.22034/osz.2025.1644.1036 (In Persian)

Qorbani, F. (2025). The return of women to the stage of history: A reflection on the third model of woman and the revival of feminine political will. *Kheradvarzi (Women's Studies)*, *9*, 294–297. (In Persian)

Rabbani Isfahani, H., & Shabani, Z. (2024). Examining indices of successful Iranian Muslim women after the Islamic Revolution in Ayatollah Khamenei's words (A case study of exemplary women in Isfahan). *Research Journal of Jurisprudence and Islamic Sciences*, *3*(9), 65–82. https://doi.org/10.22034/rjfis.2024.478046.1088 (In Persian)

Rahimi, A. (2024). Artificial intelligence in the lifestyle of the model of the Muslim woman in the family; the mechanical paradigm (human knowledge) or the sacred. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Rahmat-Ava, G. (2016). *The lifestyle of Muslim women from the perspective of the Quran and traditions* [Master's thesis, Jami'at al-Zahra, Qom]. (In Persian)

Ranjbar, M. (2024). Taking the third model of the Muslim woman (neither Eastern nor Western) from the perspective of Imam Khamenei with an emphasis on the statement of the second step of the Islamic Revolution. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Rashadi, M., & Alipour, P. (2023). An analysis of the position of women in the discourse of Imam Khomeini. *Journal of the Islamic Revolution History*, *13*(49), 1–14. https://doi.org/10.22084/rjir.2023.27932.3657 (In Persian)

Rashidi, F. (2024). Quranic and narrative documents of the transcendent solutions for the Muslim woman in line with the third model. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Razavi, S. A. (2024). The third model of woman in the second step of the Islamic Revolution, women of resistance and their role in the realization of the new Islamic civilization. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Safiabadi, M., Ghasemi, M., Ghasemi, M., & Mohammadian, S. (2025). *The Muslim woman, the third model: Explaining the role of role-modeling for children and adolescents in the discourse of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Salehi, S. N., & Shooshtari, A. (2025). Psychological-cultural empowerment of women in the virtual space context within the framework of the Third Woman Model: A phenomenological research. *Journal of Woman Cultural Psychology*, *17*(65), 59–71. https://doi.org/10.82542/jwc.2025.1210718 (In Persian)

Salehizadeh, A., & Hamidavi, S. (2024). The conflict between employment and women's roles in the family from the perspective of Ayatollah Khamenei. *The National Conference on Requirements, Mechanisms and Obstacles to the Realization of the Third Model of Muslim Woman*. (In Persian)

Salgi, M. (2020). A study of the theoretical components of the proposed model of the standard family in Islam. *The First National Conference on Quran and Psychology, University of Tehran*. (In Persian)

Seyedkazemi, S. R., Hamzehei Bidgoli, T., & Ghasem Abdoli Bidgoli, M. (2025). The role of the Muslim woman in the economic development of the family. *Biannual Journal of Women's Jurisprudence (An Inquiry into the Third Model of Woman)*, *2*(2), 123–139. https://doi.org/10.22034/osz.2025.1535.1029 (In Persian)

Shamkhani, Z. (2023). Explaining the Iranian-Islamic lifestyle with the approach of the third model of Muslim woman. *The First National Conference on the Position of Women in Iranian-Islamic Culture and Lifestyle*. (In Persian)

Shariati, E., & Kalantarmotamedi, H. S. (2017). The position of women in the thought of Imam Khomeini and its social effects. *Journal of Social Theories of Muslim Thinkers*, *7*(2), 131–153. https://doi.org/10.22059/jstmt.2018.264644.1219 (In Persian)

Sharifi, E. (2024). Examining the triple structures of the third model woman and its indicators with a look at the intellectual system of the Supreme Leader. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Sharifi, E., & Shahinfard, K. (2024). Feasibility study of the jurisprudential-ontological aspects of the third model of woman (with an approach to the intellectual system of the Supreme Leader). *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Soleimanzadeh, M. (2025). The mission of women in laying the groundwork for Islamic civilization with an emphasis on the statement of the second step of the Revolution. *Journal of Strategic Studies of Humanities and Islam*, *7*(78), 111–127. (In Persian)

Souzanchi, H., Emami, S. M., & Lotfi, S. (2020). How to realize the standard model in the policy theory of Ayatollah Khamenei in the field of women: Strategies and actions. *Biannual Scientific-Research Journal of Religion and Cultural Politics*, *7*(2), 7–46. (In Persian)

Taghavipour, M. R., & Salavatian, S. (2015). The model of the Islamic standard family in the intellectual system of the Supreme Leader of the Islamic Revolution. *Journal of Strategic Studies of Basij*, *18*(69), 5–38. (In Persian)

Teymouri, N., & Mohammadi, M. S. (2024). The third model of Muslim woman, a model neither Eastern nor Western; a solution to resolve the conflict between feminine emotions and the maternal mission. *The 4th International Conference of Horat Ansieh (AS): New Approaches to Realizing the Ideal Model of Woman*. (In Persian)

Torki, Z., & Qomiyan, A. (2025). An examination of the position of Lady Mujtahid Amin in the formation of the third model of Muslim woman. *The 14th International Conference on Religious and Islamic Studies, Law, Educational Sciences and Psychology*. (In Persian)

Tricco, A. C., Lillie, E., Zarin, W., O'Brien, K. K., Colquhoun, H., Levac, D., ... & Straus, S. E. (2018). PRISMA extension for scoping reviews (PRISMA-ScR): Checklist and explanation. *Annals of Internal Medicine*, *169*(7), 467–473. https://doi.org/10.7326/M18-0850

Yaghobi, M. J. (2023). Quranic groundwork for the social presence of women based on the view of Imam Khamenei. *Biannual Scientific-Specialized Journal of Noor-e-Vahy Quranic Studies*, *8*(15), 173–199. (In Persian)

Yaghoubifard, M. (2025). Explaining the participation and social presence of women in society according to the third model of Muslim woman. *The 11th National Conference on Studies and New Research in the Field of Humanities, Management and Entrepreneurship in Iran*. (In Persian)

Yavari, M. (2024). Strategies for recovering women's identity in the family based on the third model of Muslim woman in the intellectual foundations of the Leadership. *The Second National Conference on the Third Model of Muslim Woman in the Second Step of the Islamic Revolution*. (In Persian)

Zaghian, I., Zarei Mahmoudabadi, H., Kafi, M., & Salehzadeh Abarghouei, M. (2022). Examining the pattern of women's caregiving roles in the family system based on the personality of Hazrat Fatemeh (PBUH). *Journal of Iranian-Islamic Family Studies*, *2*(1), 40–61. (In Persian)

Zarei, T. (2024). Realization of the third model of Muslim woman based on correct behavior and good companionship with women. *The National Conference on Requirements, Mechanisms and Obstacles to the Realization of the Third Model of Muslim Woman*. (In Persian)

Zolfaghari Kian, M., & Samani, L. (2020). Discourse analysis of the Supreme Leader on the indicators of the awaiting woman. *Scientific-Specialized Quarterly of Islamic Research on Woman and Family*, *2*(2), 133–171. (In Persian)